

POSUDEK NA DIPLOMOVOU PRÁCI
„VID A ZPŮSOB SLOVESNÉHO DĚJE V ČEŠTINĚ A V UKRAJINŠTINĚ“,
vypracovanou Lenkou Žižkovou

Předkládaná diplomová práce (dále DP) je zdařilou, víceméně vyzrálou studií, v níž se autorka snaží představit dvě z nejzajímavějších a poněkud komplikovaných slovesných kategorií slovanského slovesa, a to kategorii vidu a kategorii actionsart ve srovnávacím česko-ukrajinském kontextu. Na základě srovnávací analýzy 16 českých a 7 ukrajinských předpon z hlediska funkčně sémantického (kromě odvozování nových sloves různých sémantických tříd se tyto předpony rovněž podílí na tvoření vidových dvojic jakožto úkazu čistě gramatického) tak diplomantka předkládá reprezentativní obraz klíčových teoretických postulátů ohledně obou kategorií v české i ukrajinské lingvistice, postihuje shody a rozdíly ve vymezení vidu, vidové dvojice a způsobu slovesného děje, stejně tak jako shody a diference bohatého analyzovaného ilustračního jazykového materiálu v obou srovnávaných jazycích. Z hlediska badatelského zájmu obě zmiňované slovesné kategorie nepřestávají být obecně i nadále nesmírně aktuální, neboť právě jejich prolínání při verbální prefixaci způsobuje, že některé aspekty této problematiky zůstávají stále otevřené, názorově nejednoznačné, někdy dokonce i protichůdné, přičemž takovýto stav lze vyzorovat jak v češtině, tak i v ukrajinštině. Zde je třeba jednoznačně ocenit nejen výbornou diplomantčinu schopnost pracovat s teoretickými východisky, ale i její umění erudované argumentace při zaujímání svého vlastního stanoviska, pokud jde o vymezení předpon účastnících se tvoření VD, samotného termínu morfologicky čistá VD a v rámci VD jednoho, dle autorčina tvrzení, stále výrazně uplatňovaného způsobu tvoření jednoho z korelátů této dvojice, a to perfektivizace. Škoda jen, že diplomantka opominula jednu z výborných prací věnovaných předponám v češtině (viz František Uher: *Slovesné předpony. In Spisy pedagogické fakulty UJEP v Brně*, sv. 33, 1987, 212 s.); diplomantka ve své teoretické části vychází především z prací našeho nejpřednějšího aspektologa M.Komárka .

Ačkoli analýza perfektivizačních a imperfektivizačních formantů (resp. prefixů a sufixů) slovesa v rámci tvoření VD je prováděna výlučně ze synchronního hlediska, L. Žižková si je vědoma celé řady případů, kdy pouze diachronně sémantická analýza přefigovaných sloves odhaluje „mechanismus“ tvoření VD s čistě vidovými předponami, např. *tonout –utonout, vrtat-provrtat* aj.

Nicméně existují lingvisté (např. V.V.Lopatin, I.G.Miloslavskij), kteří nahlízejí VD s čistě vidovými předponami jako jev volby, výběru ve smyslu vztahu k samotným předponám a neprefigovaným slovesům, což podle nich znamená, že všechny předpony, avšak pouze s určitým významem a ve spojení s určitými slovesy, mohou mít čistě vidovou funkci. Tzn. že sémantický význam slovesa se kryje s lex.-sémantickým významem předpony, např. *na-* (směřování děje na povrch) *рисовать, писать, печатать*, naprosto stejně tak u ukrajinských sloves se stejným významem směrování děje na povrch něčeho *писувати, писати, друкувати*. I když autorka zcela správně poukazuje na významovou modifikaci sloves v případě připojení reflexivního formantu *se, si/-ся* (nehledě na precizní vymezení

jednotlivých termínů a skvělé zacházení s terminologickým aparátem vcelku, zde se objevuje autorčino nejednotné používání termínu *morfém*, s. 22, s. 24 aj. na jedné straně a na straně druhé *formant*, s. 25 aj.), přesto se domníváme, že tato problematika by si zasloužila další specifikaci, zejména co se týče ekvivalentace českých reflexiv do ukrajinštiny a naopak, a jejich sofistikovanější srovnání.

Rovněž slovesa pohybu (tranzitivní), zejména s takovými prefixy jako např. ukr. *об-+нести* (v přímém významu znamená obejít/obcházet koho s čím *hosty vínem*), jak je vidět, se chovají specificky z hlediska konfrontace s češtinou, proto by zasloužila více pozornosti. Obecně platí, že tato slovesa se vyznačují funkčně sémantickou šíří.

V pregnantně formulovaných závěrech práce a ve výčtu shod a rozdílů českých a ukrajinských sloves z hlediska vidu (aspektuálnosti) postrádáme jeden z výrazných rysů ukrajinského slovesa, a to známou asymetrii VD, kdy jednomu členu, zpravidla dokonavému, odpovídají v ukrajinštině 2 zcela synonymní koreláty nedokonavé, např. *засити-погасити-погашати*; *погасити-погасати* ve významu *hasnout/pohasnout/vyhasnout*, kde je patrná značná kombinatorika v případě tvoření VD: *погасити-погашати/погасати*; *гасити-погасити-погасати*.

Otázka do diskuse:

Při srovnání prefixů, jimiž se odvozují slovesa z různých tříd způsobu slovesného děje a zároveň tvoří VD, konkrétně významově shodné předpony *za-/za-* (s. 61) v češtině a ukrajinštině, uvádíte v rámci tzv. ingresiv příklady (vlastně i v souladu s odbornou literaturou) jako *zamilovat se, задуматися*. Přesto si dovoluji tvrdit, že z hlediska funkčně sémantického, ale i usouvztažnění s kategorií času se uvedené předpony v citovaných slovesech liší. Dokázala byste specifikovat, jak?

DP velmi kompaktně mapuje celou řadu nejednoznačně nahlížených otázek dílčího i obecnějšího rázu, nad nimiž se autorka zamýšlí a snaží se o jejich kritické zhodnocení. Vyznačuje se logickou posloupností a systematičností zkoumání, vysokou úrovní odborného stylu s dobře argumentovanými vlastními stanovisky. Jako jediný technický nedostatek uvádíme nekorektní seznam literatury, kdy v rámci jednoho seznamu jsou uvedeny zdroje psané latinkou i cyrilicí.

Práci jednoznačně doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnotit stupněm „výborně.“

V Praze, 10.9.2012

PhDr. Věra Lendělová, CSc.